

Ewaluacja programów publicznych wobec nowych wyzwań

Beata Ciężka

1

Rozwój koncepcji ewaluacyjnych

- I Generacja - Pomiar
- II Generacja - Opis
- III Generacja - Ocena
- IV Generacja - Ewaluacja dialogiczna

2

I Generacja - Pomiar

- Początek XX wieku (1897 – pierwsza publikacja o charakterze ewaluacyjnym) – rozkwit lata 20., 30.
- Pozytywistyczny paradygmat badawczy
- Testy oparte na wskaźnikach – pomiar osiągnięć uczniów, psychometria
- Nowe podejścia w zarządzaniu przemysłem – badanie efektywności pracy, optymalizacja czasu pracy (1911 – Frederic Taylor – *The Principles of Scientific Management*)
- Rola ewaluatora sprowadza się do technicznej roli „operatora” testu
- Obecność pomiaru we współczesnej ewaluacji

3

II Generacja - Opis

- Lata 30. – powstaje program reformy edukacji w USA
- Ralph Tyler (zwany ojcem ewaluacji) – ewaluacja mająca na celu rozwój i doskonalenie programu oraz zdobywanie informacji jak on działa
- Narodziny „ewaluacji programów”
- Ewaluacja oparta na analizie i opisie mocnych i słabych stron interwencji - prowadzona jest w celu usprawnienia procesu
- Rola ewaluatora ograniczona do „sprawozdawcy”

4

III Generacja - Ocena

- 1957 – Związek Radziecki lokuje sputnik na orbicie okołoziemskiej – krytyka nieadekwatności ewaluacji
- Oczekiwanie od ewaluacji jednoznacznych rekomendacji naprawczych
- Ewaluacja zmienia oblicze na bardziej krytyczne
- Robert Stake „Ocena odwołuje się do standardów, ściśle zdefiniowanych kryteriów” (choć Stake jest również autorem pojęcia „ewaluacja dialogiczna”)
- Ocena staje się integralną częścią ewaluacji

5

Wady trzech generacji ewaluacji

- Tendencja do menedżeryzmu
- Nieuwzględnianie pluralizmu wartości
- Uleganie pozytywistycznemu paradygmatowi badawczemu

Alternatywa – Ewaluacja IV Generacji:

Ewaluacja dialogiczno-konstruktywistyczna (Egon Guba i Yvonna Lincoln)

6

Ewaluacja pozytywistyczna vs. konstruktywistyczna

Pierwsze trzy generacje wychodzą z paradygmatu pozytywistycznego zakładającego:

- Obiektywne istnienie rzeczywistości
- Niezależność badacza od przedmiotu poznania i sytuacji badawczej
- Przymywanie *a priori* eksplorowanych kategorii pojęciowych

Czwarta generacja ewaluacji mieści się w kręgu paradygmatu humanistycznego zakładającego:

- Interakcyjne konstruowanie rzeczywistości
- „Prawda” stanowi rodzaj konsensusu uzgodnionego między działającymi podmiotami
- Badacz wywiera wpływ na rzeczywistość i sam doznaje wpływu
- Kategorie pojęciowe wyłaniają się w trakcie badań i mogą być wyjaśnione tylko w towarzyszącym im kontekście
- Maksymalne uspołecznienie całego przebiegu ewaluacji

7

Motywy uspołecznienia procedur ewaluacyjnych

- Redukcja obaw i ryzyka związanego z procesem ewaluacji oraz zaspokojenie potrzeby poczucia bezpieczeństwa związanego z udostępnieniem danych.
- Unikanie marginalizacji osób i grup w procesie pozyskiwania, „tworzenia/generalizowania” oraz zarządzania danymi (informacją).
- Zwiększenie możliwości użycia rezultatów ewaluacji przez różne podmioty procesu (*stakeholders*) poprzez identyfikację sposobów i osób mogących wykorzystać rezultaty ewaluacji
- Wzajemna edukacja społecznych podmiotów procesu ewaluacji

8

Najważniejsze założenia ewaluacji IV Generacji

- „Prawda” jest przedmiotem konsensusu pomiędzy społecznymi jej konstruktorem i nie musi być obrazem rzeczywistości nazywanej „obiektywną”.
- „Fakty” nie mają znaczenia poza układem wartości.
- „Przyczyny” i „skutki” nie istnieją poza układem wzajemnej relacji, co implikuje interakcyjne ich rozumienie.
- Zjawiska społeczne mogą być rozumiane jedynie wewnątrz kontekstu, w których są analizowane, ustalenia ewaluacyjne mają więc charakter kontekstualny i nie mogą być nadmiernie generalizowane.
- Działania społeczne (interwencje) nigdy nie są tym samym, wdrażane w konkretnym kontekście zmieniają go i są zmieniane.
- Ewaluatorzy są partnerami innych uczestników procesu ewaluacyjnego i wspólnie z nimi lub z ich udziałem tworzą dane.
- Ewaluatorzy są reżyserami procesów negocjacji, których efektem są „konstrukcje” bardziej uspołecznione i uzgodnione.

9

Ewaluacja partycypacyjna wg M. Q. Patton'a (1)

- Obejmuje długotrwałe, partnerskie relacje pomiędzy ewaluatorami a osobami tworzącymi program
- Odnosi się do procesów ewaluacyjnych podejmowanych w celu wspierania programu, projektu, kadry i rozwoju organizacyjnego
- Ewaluator jest częścią zespołu, którego członkowie współpracują by wypracować, zaprojektować i zrealizować interwencję
- Podstawowa funkcja ewaluatora w zespole polega na stymulowaniu zespołowych dyskusji oraz na wyjaśnianiu, naswietlaniu pytań ewaluacyjnych, metod i analizy danych oraz logiki ewaluacji

10

Ewaluacja partycypacyjna wg M. Q. Patton'a (2)

- Proces ewaluacji jest jednocześnie jej wynikiem
- Zmiana nie jest traktowana jako postęp, lecz jako ciągła adaptacja do tego, co ma miejsce wewnątrz i na zewnątrz projektu czy instytucji
- Wszyscy członkowie zespołu interpretują wnioski z ewaluacji, analizują implikacje a jej wyniki stosują w następnym etapie rozwoju
- Celem takiej ewaluacji staje się rozwijanie kolejnej interwencji oraz ciągłe usprawnianie wszelkiego działania organizacji
- W centrum zainteresowań ewaluacji uczestniczącej leży poszukiwanie możliwości wykorzystania danych ewaluacyjnych w celu praktycznego rozwiązywania problemów wewnątrz aktualnego kontekstu organizacyjnego

11

Konsekwencje stosowania różnych paradygmatów metodologicznych w ewaluacji programów publicznych

- Założenie możliwości kreowania i kontrolowania rzeczywistości społecznej poprzez zastosowanie interwencji
- Zastosowanie metodologii „pomiaru wskaźników”
- Założenie stosowania zestawu z góry określonych kryteriów oceny

Ale:

- Partycypacyjność w formułowaniu założeń ewaluacji
- Uznawanie ważności kontekstu
- Uznawanie różnorodności punktów widzenia – „demokratyzacja” informacji
- Stosowanie triangulacji (w tym szerokiego wachlarza metod jakościowych)

12

Cechy współczesnych form ewaluacji

- ◉ Demokratyczność
- ◉ Zorientowanie na analizę ludzkich doświadczeń
- ◉ Kontekstualność
- ◉ Dynamiczność
- ◉ Metodologiczna integralność

13

na uwagę!

Beata Ciężka
beata.ciezka@pte.org.pl

14